

NULMETING

MOSKEEONDERWIJS

Moskeeonderwijs

Nulmeting

Vastleggen van de startsituatie bij kwaliteitsontwikkeling moskeeonderwijs

Deze nulmeting betreft een instrument behorende bij het [“Pedagogisch kwaliteitskader moskeeonderwijs”](#).

Nulmeting

Bij het werken aan de (pedagogische) kwaliteit van moskeeonderwijs kun je aan verschillende stappen denken. Om te beginnen kan het helpen de ‘startsituatie’ van waaruit verder wordt ontwikkeld in kaart te brengen door middel van een ‘nulmeting: optekenen wat de stand van zaken van het verder te ontwikkelen onderwijs op dat moment is. Het voorliggende instrument helpt bij het in beeld brengen van deze ‘startsituatie’.

Waarom is een nulmeting nodig?

Bij het werken aan de (pedagogische) kwaliteit van moskeeonderwijs is het van belang eerst goed te weten wat de startsituatie is en wat de ambities voor de toekomst zijn. Pas als dit in beeld is kan op een goede manier een plan van aanpak worden opgesteld. Het is dus goed om bij de start vast te leggen wat de huidige stand van zaken is in het onderwijs, op de voor de kwaliteit belangrijke aandachtspunten.

Zo’n nulmeting kan helpen om na verloop van tijd te kijken of en in hoeverre de beoogde verandering ten opzichte van de startsituatie al vorm krijgt. En dus ook om na te gaan wat wel en niet werkt in de aanpak. De investering in de meting van de startsituatie zal hierbij van nut blijken, want die maakt het mogelijk objectiever vast te stellen wat is bereikt.

Wat is de nulmeting precies?

De voorliggende nulmeting is een instrument dat tot doel heeft een overzicht te krijgen van de actuele stand van zaken van het onderwijs aan kinderen in de moskee. Op basis daarvan zijn prioriteiten te stellen voor het verder werken aan de kwaliteit. De nulmeting houdt in dat je op belangrijke punten de stand van zaken vastlegt aan het begin van het ontwikkeltraject. Dit gebeurt door het beantwoorden van een aantal vragen over het moskeeonderwijs op dat moment. Bijvoorbeeld vragen over het lesprogramma, de pedagogische aanpak of het profiel van de docenten. Het geheel aan antwoorden op de vragen biedt een overzicht van de situatie bij de start van het ontwikkelproces.

Hoe kan ik werken met de nulmeting? In welke stappen?

Hoe tot het invullen van de nulmeting te komen is in de eerste plaats te bepalen door leden van het bestuur/de onderwijscommissie. Zij kunnen een begin maken door de vragen door te nemen en te besluiten om ze allemaal te beantwoorden of dat een keuze moet worden gemaakt, samenhangend met hun prioriteiten: waarop zal in het proces van innovatie de focus liggen?

Vervolgens kan een plan worden opgesteld om tot invulling van de vragen in de nulmeting te komen. Naast de invulling gaat het daarbij ook om eerste keuzen bij de ingevulde vragen: wat heeft de eerste prioriteit, waarmee beginnen we en wat pakken we op wat langere termijn aan?

De nulmeting kan tot stand komen in opeenvolgende sessies. De vragenlijst kan om te beginnen worden ingevuld door verschillende personen die direct betrokken zijn bij het organiseren en geven van de lessen. Dit kunnen bijvoorbeeld bestuursleden zijn, leden van de onderwijscommissie, een of meerdere coördinatoren en docenten. Nadat de vragen door individuele personen zijn beantwoord, is het raadzaam om deze gezamenlijk te bespreken en tot een gedeeld beeld van de startsituatie te komen. Waarna deze schriftelijk wordt vastgelegd. Ook het voorleggen van de resultaten aan de overige docenten en ouders is van belang, mede met het oog op uitwisseling over gewenste aanpassingen en prioritering. Een breed draagvlak is immers nodig wil het traject slagen.

Het opstellen van de startsituatie dient te worden gezien als een belangrijke stap die voldoende tijd een aandacht verdient, omdat het de basis is voor het vervolg van het proces gericht op kwaliteitsontwikkeling.

De vragen in de nulmeting

De lijst van vragen in de nulmeting is gebaseerd op de aandachtspunten voor de kwaliteit van moskeeonderwijs, zoals beschreven en onderbouwd in het 'Pedagogisch Kwaliteitskader moskeeonderwijs'. [Bij het invullen van de vragen kan het kwaliteitskader als inspiratiebron dienen.](#)

Er zijn vragen over:

- 1. De achtergrond van het moskeeonderwijs op de betreffende locatie**
- 2. De visie op het moskeeonderwijs**
- 3. Het lesprogramma en de lesmaterialen**
- 4. De pedagogisch-didactische aanpak**
- 5. Belangrijke randvoorwaarden:**
 - *de (ontwikkeling van) competenties van de vrijwillige docenten*
 - *ouderbetrokkenheid*

Mogelijk is nog niet op alle vragen antwoord te geven. Het gaat om een eerste overzicht.

Eventueel kan er voor worden gekozen om te focussen op enkele thema's waarvan de aanpak het meest urgent is. Het is daarbij wel goed om altijd ook de visie op het moskeeonderwijs onder de loep te nemen en deze met alle partijen te delen. Een succesvolle en consistente ontwikkeling van het onderwijs staat of valt met draagvlak voor de uitgangspunten bij het bestuur, de onderwijscommissie, en ook de docenten en ouders.

Per thema is een 'hoofdvraag' geformuleerd met daaronder een aantal subvragen (die kunnen helpen met beantwoorden van de hoofdvraag).

1 Achtergrond

A **Wat voor soorten lessen worden aangeboden?**

1. *In het algemeen (type cursussen), en*
2. *In het bijzonder voor kinderen in de basisschool leeftijd?*
3. *Wat is de leeftijdsrange van de kinderen die les krijgen?*

B **Wordt voor deze 2e categorie lessen zelfstandig gewerkt of samen met andere islamitische organisaties (bijvoorbeeld binnen dezelfde koepel)?**

C **Hoeveel leerlingen in de basisschool leeftijd volgen de lessen?**

1. *Hoeveel leerlingen zitten er gemiddeld in een klas?*
2. *Is er sprake van gemengde klassen of zitten jongens en meisjes apart?*
3. *Zijn de leerlingen gemengd naar afkomst of zijn ze alleen afkomstig uit specifieke landen, bijvoorbeeld Marokko, Turkije, enz.?*

D **Hoeveel klassen zijn er voor de kinderen in de basisschoolleeftijd?**

1. *Zijn deze in niveaus onderverdeeld?*
2. *Zo ja, hoeveel niveaus? En zijn deze niveaus leeftijdgebonden?*

2 Visie

Wat is in grote lijnen de visie op het moskeewonderwijs voor jonge kinderen?

A **Welke doelen worden nagestreefd met het onderwijs?**

B **Wat zijn de uitgangspunten die als leidraad gelden in het lesgeven?**

C **Is er een schriftelijk vastgelegde visie op het onderwijs?**

D **Zijn er punten waarop jullie de visie willen aanvullen en aanscherpen?**

3 Lesprogramma, materialen

Hoe is het moskee-onderwijs vormgegeven?

A **Hoe ziet het lesprogramma er uit?**

1. *Uit welke onderdelen bestaat het programma (bijvoorbeeld Arabisch/ Tarbiyya Islamiyya/Sira (leven van de profeten)?*
2. *Hoe komen de doelstellingen tot uiting in de onderdelen van het lesprogramma?*
3. *Zijn er (per onderdeel) specifieke activiteiten te onderscheiden?*
4. *Hoe is de programma opbouw over de jaren heen?*
5. *Wat is de voertaal van de lessen en wordt er ook gebruik gemaakt van een hulptaal?*

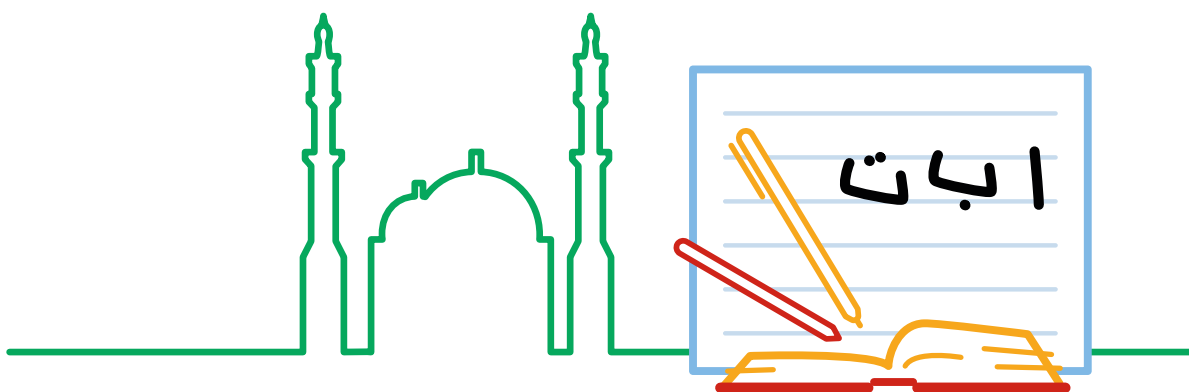
B **Welke materialen en methoden worden gebruikt?**

1. *Welke lesmaterialen en methoden worden gebruikt, en in welke taal, voor het onderwijs aan de kinderen (arabisch, islam)?*
2. *Verschillen deze per jaar of niveau, zo ja hoe?*
3. *Is er aandacht voor leerlingen met een 'rugzakje'? (kinderen met een beperking of handicap)*
4. *Worden de lesmaterialen en methoden ingekocht of worden deze zelf ontwikkeld?*
5. *Wordt er rekening gehouden met de Nederlandse context waarin het leven van de kinderen zich (mede) afspeelt? Op welke manieren gebeurt dat (concrete voorbeelden)?*

C **Monitoring van de leerlingen**

1. *Hoe wordt het startniveau van leerlingen bepaald?*
2. *Op welke manier worden kinderen in bepaalde klassen ingedeeld?*
3. *Hoe worden de prestaties van de leerlingen getoetst en bijgehouden? Is er een leerlingvolgsysteem?*

D **Wat gaat goed en wat zijn punten waarop jullie het lesprogramma, de materialen, methoden en/of de monitoring willen aanpassen?**

4 Pedagogisch-didactische aanpak

Wat zijn belangrijke pedagogisch-didactische uitgangspunten?

- A **Hoe is de lesstijl te omschrijven, eventueel per onderdeel van het programma?**
1. *Ligt het accent op kennisoverdracht, door eenrichtingsverkeer vanuit de docent naar de leerlingen?*
 2. *In hoeverre is daarnaast sprake van het zelfstandig en gezamenlijk opdoen van kennis door de leerlingen?*
 3. *In welke mate is er interactie ingebouwd, tussen docenten en leerlingen, of tussen leerlingen onderling (al dan niet begeleid door de docenten)?*
 - *Moedigen docenten de kinderen aan om te komen met vragen en kritische opmerkingen over de lesinhoud (stimuleren zij hun persoonlijke inbreng, bijvoorbeeld door inbreng van eigen ervaringen en deze te verbinden met de lesstof)?*
 - *Maken ze gebruik van werkvormen die de ontwikkeling van een onderzoekende houding en van reflectieve vaardigheden van leerlingen stimuleren?*
 4. *Is er in het lesprogramma aandacht voor (actuele maatschappelijke) vraagstukken die direct betrekking hebben op de beleavingswereld van de leerlingen, of voor vragen over 'Hoe gedraag ik me als moslim in de Nederlandse samenleving'?*
- B **Is er aandacht voor de voorbeeldfunctie van docenten, bijvoorbeeld door een open en respectvolle houding en gedrag, ook tegenover andersdenkenden?**
- C **Is er sprake van ordeproblematiek en hoe wordt deze aangepakt?**
1. *Zijn er verschillen in deze problematiek tussen docenten, lesonderdelen, of naar leeftijd/geslacht van leerlingen?*
 2. *Is er aandacht voor het klassenmanagement? Hoe? Is er een uniforme aanpak?*
- D **Wat gaat er goed in de lespraktijk, waar liggen prioriteiten als het gaat om kwaliteitsverbetering?**

5 Competenties en begeleiding van de vrijwillige docenten

Hoe wordt aandacht besteed aan de (ontwikkeling van de) competenties van de docenten?

A **Welke competenties worden verwacht van de docenten?**

1. Over welke kennis moeten zij beschikken?
2. Welke vaardigheden moeten zij hebben, inclusief vaardigheid in het Arabisch, Turks en Nederlands?
3. Zijn er aandachtspunten voor de houding van de docenten tegenover de leerlingen?
4. En wat betreft hun kennis van en houding tegenover de bredere samenleving?
5. Andere competenties?

B **Zijn er eisen wat betreft de opleiding en onderwijservaring van de docenten?**

C **Hoe worden de docenten geworven?**

1. Aan de hand van welke criteria worden ze aangenomen?
2. Zijn er specifieke competenties (kennis, vaardigheden, houding) die een docent moet hebben? Zo ja, welke?
3. Hebben zij een achtergrond in het onderwijs (hoeveel docenten van het totaal)?

D **Welke richtlijnen en/of training krijgen zij mee wanneer zij beginnen?**

1. Is er sprake van een voorbereidingstraject of training bij aanstelling van een docent?
2. Zo ja, wat is de inhoud hiervan? Welke accenten worden gelegd (bv religieuze vorming, klassenmanagement, interactief werken, kennis/houding bredere samenleving)?

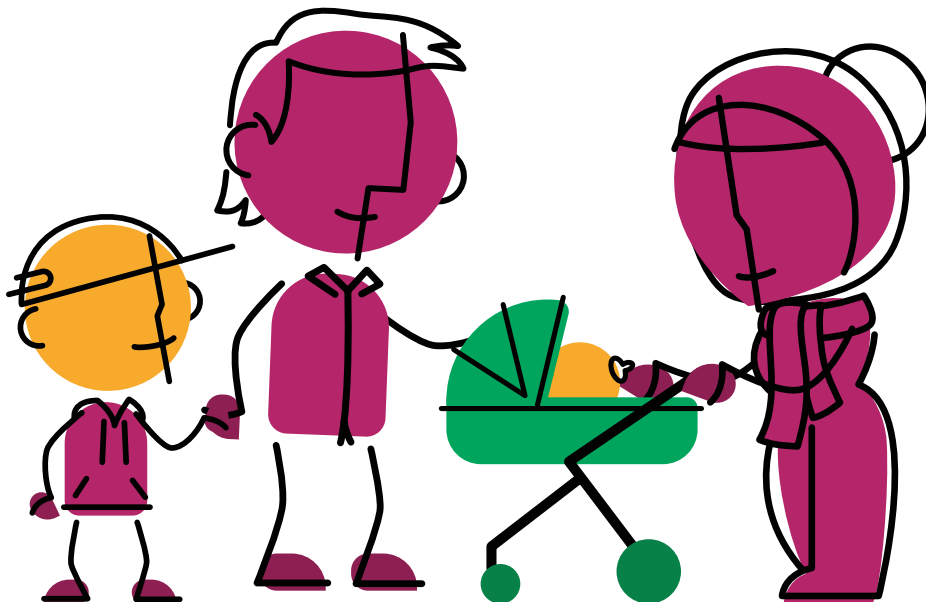
E **Worden docenten begeleid? Zo ja hoe?**

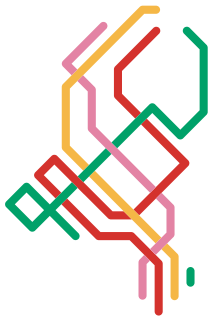
1. Worden docenten als ze geen relevante opleiding hebben (intern) getraind? En zo ja hoe?
2. Op welke manier worden docenten begeleid?
3. Vindt er intervisie plaats?
4. Hoe wordt omgegaan met conflicten en meningsverschillen met docenten over inhoud of organisatie vraagstukken?
5. Worden docenten beoordeeld / gemonitord (bijvoorbeeld door observaties van lessen en/of functioneringsgesprekken)?

F **Wat gaat er goed en waar liggen prioriteiten wat betreft werving en training/begeleiding van de docenten? Welke knelpunten worden aangekaart door docenten zelf?**

6 Ouderbetrokkenheid

- A **Hoe worden ouders betrokken bij het moskee-onderwijs?**
- B **Zijn zowel vaders als moeders betrokken?**
- C **Welke contactmomenten zijn er over het jaar heen met ouders (individueel, per klas, alle ouders) en wat is het doel van die contacten?**
- D **Worden er eisen aan de ouders gesteld?**
1. *Regelmatig overleg over de kinderen, feedback geven/input leveren, ouderbijeenkomsten bijwonen, financiële bijdragen, helpen met uitjes, ...*
- E **Worden ouders op de hoogte gehouden van de voortgang van hun kinderen, aanwezigheid en het op tijd af hebben van evt. huiswerk?**
- F **Is er zicht op wat ouders verwachten van de lessen (doelen, inhoud, pedagogisch-didactische aanpak)?**
- G **Op welke manieren krijgt ouderbetrokkenheid verder vorm?**
1. *Thuisbetrokkenheid doordat ouders gestimuleerd worden kinderen te begeleiden, bv met huiswerk*
 2. *Inspraak, door uitwisseling met ouders over wederzijdse verwachtingen (doelen enz.) van het onderwijs, ontwikkeling van het onderwijs, kwaliteitsbeleid*
 3. *Assistentie bij het onderwijs, bv. bij feesten of jaarafsluiting*
 4. *Anders, nl.*
- H **Wat gaat er goed in de relatie met ouders en waar liggen eventuele prioriteiten voor verdere ontwikkeling ervan?**

COLOFON

Financier: Ministerie van Sociale zaken en Werkgelegenheid

Auteurs: Drs. A. Hamdi

Em. prof. dr. T. Pels

M. Day, MSc

Drs. J. Achahchah

J. Vlug, MA

Ontwerp en Illustraties: Luc Parhan

Uitgave: Kennisplatform Inclusief Samenleven
p/a Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
T (030) 230 3260

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform Inclusief Samenleven:
<http://www.kis.nl>

ISBN 978-94-6409-174-8

Kennisplatform Inclusief Samenleven doet onderzoek, adviseert en biedt praktische tips en instrumenten over vraagstukken rond inclusie en diversiteit. Daarnaast staat het platform open voor vragen, signalen en meningen en formuleert daar naar beste vermogen een antwoord op. Deze kennisuitwisseling is bedoeld om een fundamentele bijdrage te leveren aan een pluriforme en stabiele samenleving. Kennisplatform Inclusief Samenleven is een programma van het Verwey-Jonker Instituut en Movisie. Blijf op de hoogte van alle projecten, vragen en antwoorden en andere kennisuitwisseling via www.kis.nl, [de nieuwsbrief](#), [Twitter](#) en [LinkedIn](#).

© Kennisplatform Inclusief Samenleven, Utrecht 2022.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld. The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

T 030 230 32 60

E info@kis.nl

I www.kis.nl